

Jacek Soszyński

Instytut Informacji Naukowej i Studiów Bibliograficznych
Uniwersytet Warszawski

DONACJA KONSTANTYNA Tekst łaciński i przekład polski

Donacja Konstantyna (*Donatio Constantini*) lub poprawniej *Rozporządzenie Konstantyna* (*Constitutum Constantini*) to osławiony falsyfikat, który przez całe stulecia uchodził za autentyczny akt cesarza Konstantyna I Wielkiego (panującego w latach 306–337). W myśl tego fałszerstwa prerogatywy władzy cesarskiej i bliżej niesprecyzowane zachodnie terytoria cesarstwa rzymskiego zostały przekazane papieżowi. Głosy wskazujące, że dokument ten nie jest autentyczny, podniosły się dopiero w pierwszej połowie wieku XV, do szerszej świadomości fakt ten dotarł jednak dużo później. W rzeczywistości *Donacja*, jak przekonująco argumentuje Johannes Fried — ostatni badacz tej kwestii — najprawdopodobniej powstała w latach trzydziestych IX wieku w państwie Franków, zapewne w opactwie Saint-Denis pod ręką opata Hilduina¹. Zwłaszcza tradycja rękopiśmienna tego dokumentu, choć nie tylko, wskazuje na opactwa Saint-Denis oraz Corbie. Co więcej, tradycja owa wyказuje wymowne związki ze słynnym, obfitującym w materiały sfalszowane, zbiorem dokumentów z zakresu prawa kanonicznego, zwanym *Kolekcją Pseudo-Izydora*. Wbrew zapatrywaniom wcześniejszych badaczy, którzy doszukiwali się genezy podrobionego dokumentu Konstantyna Wielkiego w kancelarii papieskiej i w politycznych machinacjach Kurii Rzymskiej, okazało się więc, że faktycznym motywem fałszerzy — domniemany sprawca Hilduin jest postrzegany jako wyraziciel dążeń szerszej grupy — była chęć umocnienia niezależności i rozszerzenia prerogatyw wyższego kleru frankijskiego względem świeckiej władzy cesarskiej. Drogą do tego celu miało być oparcie się na papieżu, jako naczelnym zwierzchniku Kościoła, który na dodatek miał otrzymać w posiadanie od Konstantyna Wielkiego całe zachodnie cesarstwo.

¹J. FRIED, «*Donation of Constantine*» and «*Constitutum Constantini*»: *The Misinterpretation of a Fiction and its Original Meaning, with a contribution by Wolfram Brandes: The Satraps of Constantine*, Berlin — New York: Walter de Gruyter, 2007 (Millenium Studies in the Culture and History of the first Millenium C.E., 3); do pracy tej dołączona jest wyczerpująca bibliografia. Główne wnioski Frieda oraz wcześniejsze dyskusje na temat genezy tego fałszerstwa, wraz z zarysem jego późniejszych dziejów, rekapitułuje artykuł autora niniejszego przekładu *Donacja Konstantyna — geneza, kariera, krytyka*, w: *Fałszerstwa i manipulacje w przeszłości i wobec przeszłości*, pod red. J. Olko, Warszawa: Trio, 2012, s. 77–87.

Jeżeli pominiemy słabo oświetloną źródłowo nieudaną próbę posłużenia się *Donacją* wobec Ottona III, to jako instrument polityki papieskiej zadebiutowała ona dopiero w połowie XI wieku, kiedy to została przywołana w liście Leona IX do patriarchy konstantynopolitańskiego Michała Cerulariusza w kontekście uprawnień papieskich zarówno w zakresie władzy duchowej, jak i świeckiej. Od tej pory do połowy XIII wieku nawiązania do *Donacji* się mnożą. Trafia ona do różnych kolekcji kanonicznych, jest obficie cytowana w pismach polemicznych i dokumentach kurialnych. Jednak po triumfalnym zakończeniu walki papieżstwa z cesarstwem fałszerstwo to przestaje być potrzebne, a nawet staje się kłopotliwe ze względu na powoływanie się na cesarza jako na tego, który nadał papieżowi władzę nad Zachodem. Powoduje to, że kuria papieska coraz rzadziej wspomina o *Donacji*. Na dodatek legiści francuscy zaczynają wykorzystywać *Constitutum Constantini* jako argument dla podkreślenia niezależności Francji od papieżstwa, ponieważ Francja nie jest wymieniona *expressis verbis* w dokumencie wśród ziem przekazanych Sylwestrowi przez cesarza.

Schyłek kariery *Donacji* rozpoczyna się w pierwszej połowie wieku XV, gdy jej autentyczność zostaje wprost zakwestionowana, najpierw przez Mikołaja z Kuzy, później przez Lorenza Vallę, a po nich przez następnych. Argumenty, które przywiodły ich do zaprzeczenia autentyczności dokumentu, nie byłyby argumentami dla dzisiejszej naukowej krytyki tekstu, niemniej były na tyle przekonujące, że wiara w jego prawdziwość została podkopana. Wątpliwości krytyków budziło milczenie w tak ważkiej kwestii, jak przekazanie cesarstwa zachodniego papieżowi, ze strony starożytnych kronikarzy miary Euzebiusza z Cezarei. Raziła surowość i nieporadność łaciny — nie do pomyslenia w rozumieniu renesansowych humanistów w antycznej kancelarii cesarskiej. Przeszkadzały im sprzeczności wewnętrzne, jak na przykład zapowiedź zbudowania stolicy cesarskiej, która ma zostać nazwana Konstantynopolem (§ 18), w prowincji Bizancjum, gdy wcześniej ten sam Konstantynopol zostaje wymieniony jako jedna z czterech głównych siedzib biskupich w cesarstwie (§ 12). Niedowierzanie wzmacniało dziwne, niepasujące do rzeczywistości znanej im ze studiów starożytniczych, określenie dostojników imperialnych mianem satrapów. Wymienione zarzuty to tylko część istotnych wad, dla których erudyci miary Lorenza Valli zaprzeczyli autentyczności *Donacji*². Wszelako minęło jeszcze ponad półtora wieku, zanim świadomość sfalszowania tego dokumentu dotarła do szerszej publiczności. Upowszechniły ją dopiero *Annales ecclesiastici* kardynała Baroniusza wydawane w latach 1588–1607.

² Stanowisko Lorenza Valli analizuje Salvatore I. Camporeale w książce *Lorenzo Valla i jego traktat o donacji Konstantyna* (tłum. A. Dudzińska-Facca, Warszawa: Wydawnictwo Instytutu Filozofii i Socjologii PAN, 1997).

Constitutum Constantini było wydawane wielokrotnie, ostatnio przez Horsta Fuhrmanna w ramach *Monumenta Germaniae Historica*³. Zamieszczony poniżej tekst łaciński, ze względu na poszanowanie praw autorskich, zaczerpnięty został z publicznie dostępnej internetowej witryny The Latin Library⁴, która opiera się na edycji niemieckiego uczonego⁵.

jacek.soszynski@uw.edu.pl

³ *Das Constitutum Constantini (Konstantinische Schenkung)*, wyd. H. Fuhrmann, Hannover 1968, (MGH, Fontes iuris, 10).

⁴ www.thelatinlibrary.com/donation.html [dostęp: 12.10.2011].

⁵ Autor chciałby także podziękować dr Beacie Spieralskiej i prof. Juliuszowi Domańskiemu za cierpliwe konsultacje filologiczne.

THE *DECREE OF CONSTANTINE (DONATIO CONSTANTINI)*:
AN INTRODUCTION FOLLOWED BY THE LATIN TEXT
AND ITS POLISH TRANSLATION

S U M M A R Y

The “False Donation of Constantine” (Latin, *Donatio Constantini*), or more correctly, the “Decree of Constantine” (*Constitutum Constantini*) was regarded throughout the entire Middle Ages as an authentic act of the Roman Emperor Constantine I “the Great” (306–337), transferring the prerogatives of imperial power and some unspecified western territories of the Empire to the possession of the Papacy. This document, at different stages of its functioning, was used by the Frankish higher clergy (who were responsible for its fabrication) in its efforts to become independent from local monarchic powers (IX century), the Papacy fighting for primacy in Christendom with the Empire (XI–XIII centuries), as well as by the French legists demonstrating independence of the Kingdom of France from the Papacy (XIV century). Only in the first half of the XV century did humanists such as Nicholas of Cusa and Lorenzo Valla question the authenticity of the Donation on the grounds of its stylistically awkward use of the Latin language, internal contradictions, and logical shortcomings.

The forgery comprises two parts: the first part (§1–10) includes the statement of the Christian faith professed by the Emperor and a personal account of the circumstances of his conversion; the second one (§11–20) describes in detail the elements of emoluments (i.e., payments for offices) and powers granted by the Emperor, elevating the Pope and the Church to the highest rank within the Empire.

The Latin text of the original document is presented in the article alongside its Polish translation.

CONSTITUTUM CONSTANTINI

ROZPORZĄDZENIE KONSTANTYNA

Przełożył
JACEK SOSZYŃSKI

CONSTITUTUM CONSTANTINI

1. In nomine sanctae et individuae trinitatis, patris scilicet et filii et spiritus sancti. Imperator Caesar Flavius Constantinus in Christo Iesu, uno ex eadem sancta trinitate salvatore domino deo nostro, fidelis, mansuetus, maximus, beneficus, Alamannicus, Gothicus, Sarmaticus, Germanicus, Britannicus, Hunnicus, pius, felix, victor ac triumphator, semper augustus, sanctissimo ac beatissimo patri patrum Silvestrio, urbis Romae episcopo et papae, atque omnibus eius successoribus, qui in sede beati Petri usque in finem saeculi sessuri sunt, pontificibus nec non et omnibus reverentissimis et deo amabilibus catholicis episcopis eidem sacrosanctae Romanae ecclesiae per hanc nostram imperialem constitutionem subiectis in universo orbe terrarum, nunc et in posteris cunctis retro temporibus constitutis, gratia, pax, caritas, gaudium, longanimitas, misericordia a deo patre omnipotente et Iesu Christo filio eius et spiritu sancto cum omnibus vobis.

2. Ea quae salvator et redemptor noster dominus deus Iesus Christus, altissimi patris filius, per suos sanctos apostolos Petrum et Paulum, interveniente patre nostro Silvestrio summo pontifice et universali papa, mirabiliter operari dignatus est, liquida enarratione per huius nostrae imperialis institutionis paginam ad agnitionem omnium populorum in universo orbe terrarum nostra studuit propagare mansuetissima serenitas. Primum quidem fidem nostram, quam a praelato beatissimo patre et oratore nostro Silvestrio universali pontifice edocti sumus, intima cordis confessione ad instruendas omnium vestrum mentes proferentes et ita demum misericordiam dei super nos diffusam annutiantes.

3. Nosse enim vos volumus, sicut per anteriorem nostram sacram pragmaticam iussionem significavimus, nos a culturis idolorum, simulacris mutis et surdis manufactis, diabolicis compositionibus atque ab omnibus Satanae pompis recessisse et ad integram Christianorum fidem, quae est vera lux et vita perpetua, pervenisse credentes iuxta id, quod nos isdem almificus summus pater et doctor noster Silvester instruxit pontifex, in deum patrem omnipotentem, factorem caeli et terrae, visibilium omnium et invisibilium, et in Iesum Christum, filium eius unicum, dominum deum nostrum, per quem creata sunt omnia, et in spiritum sanctum, dominum et vivificantem universae creaturae. Hos patrem et filium et spiritum sanctum confitemur, ita ut in trinitate perfecta et plenitudo sit divinitatis et unitas potestatis: pater deus, filius deus et spiritus sanctus deus, et tres unum sunt in Iesu Christo. Tres itaque formae, sed una potestas.

ROZPORZĄDZENIE KONSTANTYNA

1. W imię świętej i niepodzielnej Trójcy, mianowicie Ojca i Syna, i Ducha Świętego. Imperator Cezar Flawiusz Konstantyn w Chrystusie Jezusie, jednym z teŝe Trójcy Świętej Zbawicielu, Panu, Bogu naszym, wierny, łaskawy, największy, dobroczynny, alamański, gocki, sarmacki, germański, brytyjski, huński, pobożny, szczęśliwy, zwycięzca i triumfator, zawsze august, najświętszemu i błogosławionemu ojcu ojców Sylwestrowi, biskupowi miasta Rzymu i papieżowi, oraz wszystkim jego następcom, którzy zasiadać będą na stolcu św. Piotra aż po koniec wieków, i wszystkim najczcigodniejszym i ukochanym przez Boga katolickim biskupom, przez to nasze rozporządzenie cesarskie na całym świecie podległym temuż najświętszemu Kościołowi rzymskiemu, teraz, jak i we wszystkich przyszłych czasach ustanowionym łaska, pokój, miłość, radość, cierpliwość, miłosierdzie od Boga Ojca wszechmogącego i Jezusa Chrystusa, Syna Jego, i Ducha Świętego, niech będą z wami.

2. Łaskawa jasność nasza usilnie się stara to, co Pan, Bóg Jezus Chrystus, nasz Zbawiciel i Odkupiciel, syn Najwyższego Ojca, przez swych świętych apostołów Piotra i Pawła, za pośrednictwem naszego ojca Sylwestra, najwyższego kapłana i papieża powszechnego, w cudowny sposób był łaskaw uczynić, w jasnych słowach karty naszego rozporządzenia dla poznania wszystkim ludziom na całym świecie przedstawić: ogłaszając najpierw — zaprawdę — naszą wiarę, której wyuczeni zostaliśmy przez wspomnianego najświętszego ojca i orędownika naszego, powszechnego papieża Sylwestra, wyznaną z głębi serca dla pouczenia was wszystkich, a następnie łaskę bożą na nas rozlaną.

3. Chcemy bowiem, aby było wiadomo, tak jak ogłosiliśmy w poprzednim naszym świętym reskrypcie, że odstąpiliśmy od czczenia bałwanów, niemych posągów i głuchych rękodzieł, diabelskich tworów oraz od wszelkich wspaniałości Szatana, i że przystąpiliśmy do czystej wiary chrześcijańskiej, która jest prawdziwym światłem i życiem wiecznym, wierząc — według tego, co nas tenże zsyłający błogosławieństwo najwyższy ojciec i nauczyciel nasz biskup Sylwester nauczył — w Boga Ojca wszechmogącego, stwórcy nieba i ziemi, wszystkiego, co widzialne i niewidzialne, i w Jezusa Chrystusa, Syna Jego jedyne, Pana Boga naszego, przez którego wszystko zostało stworzone, oraz w Ducha Świętego, Pana i Ożywiciela wszelkiego stworzenia. Wyznajemy tych: Ojca i Syna, i Ducha Świętego; tak jak w doskonałej Trójcy i w pełni jest boskość i jedność mocy, [tak] Bóg Ojciec, Bóg Syn i Bóg Duch Święty, ci trzej są jednością w Jezusie Chrystusie: trzy są osoby, lecz jedna moc.

4. Nam sapiens retro semper deus edidit ex se, per quod semper erant gignenda saecula, verbum, et quando eodem solo suae sapientiae verbo universam ex nihilo formavit creaturam, cum eo erat, cuncta suo arcano componens mysterio. Igitur perfectis caelorum virtutibus et universis terrae materiis, pio sapientiae suae nutu ad imaginem et similitudinem suam primum de limo terrae fingens hominem, hunc in paradiso posuit voluptatis; quem antiquus serpens et hostis invidens, diabolus, per amarissimum ligni vetiti gustum exulem ab eisdem effecit gaudiis, eoque expulso non desinit sua venenosa multis modis protelare iacula, ut a via veritatis humanum abstrahens genus idolorum culturae, videlicet creaturae et non creatori, deservire suadeat, quatenus per hos eos, quos suis valuerit irretire insidiis, secum aeterno efficiat concremandos supplicio. Sed deus noster, misertus plasmae suae, dirigens sanctos suos prophetas, per quos lumen futurae vitae, adventum videlicet filii sui, domini dei et salvatoris nostri Iesu Christi, annuntians, misit eundem unigenitum suum filium et sapientiae verbum. Qui descendens de caelis propter nostram salutem natus de spiritu sancto et Maria virgine, verbum caro factum est et habitavit in nobis. Non amisit, quod fuerat, sed coepit esse, quod non erat, deum perfectum et hominem perfectum, ut deus mirabilia perficiens et ut homo humanas passiones sustinens. Ita verum hominem et verum deum praedicante patre nostro Silvestrio summo pontifice intellegimus, ut verum deum verum hominem fuisse nullo modo ambigamus; electisque duodecim apostolis, miraculis coram eis et innumerabilis populi multitudine coruscavit. Confitemur eundem dominum Iesum Christum adimplese legem et prophetas, passum, crucifixum, secundum scripturas tertia die a mortuis resurrexisse, assumptum in caelis atque sedentem ad dexteram patris, inde venturum iudicare vivos et mortuos, cuius regni non erit finis.

5. Haec est enim fides nostra orthodoxa a beatissimo patre nostro Silvestrio summo pontifice nobis prolata; exhortantes idcirco omnem populum et diversas gentium nationes hanc fidem tenere, colere ac praedicare et in sanctae trinitatis nomine baptismi gratiam consequi et dominum Iesum Christum salvatorem nostrum, qui cum patre et spiritu sancto per infinita vivit et regnat saecula, quem Silvester beatissimus pater noster universalis praedicat pontifex, corde devoto adorare.

6. Ipse enim dominus deus noster, misertus mihi peccatori, misit sanctos suos apostolos ad visitandum nos et lumen sui splendoris infulsit nobis et abstracto a tenebris ad veram lucem et agnitionem veritatis me pervenisse gratulamini. Nam dum valida squaloris lepra totam mei corporis invasisset carnem, et multorum medicorum convenientium cura adhiberetur, nec unius quidem promerui salutem; ad

4. Albowiem odwiecznie mądry we wszystkim Bóg wydał z siebie Słowo, przez które zawsze będą rodziły się wieki, i kiedy z niczego stworzył za pomocą tylko tegoż Słowa swej mądrości stworzenie, z nim był, zarządzając wszystko swoją sekretną tajemnicą. Stworzywszy więc cnoty niebiańskie i wszystkie ziemskie materie, pobożnej mądrości swojej skinieniem uformował najpierw z gliny ziemskiej człowieka na obraz i podobieństwo swoje i umieścił go w raju rozkoszy; diabeł, starodawny wąż i zazdrosny wróg, spowodował wygnanie tego człowieka z tychże radości przez smak najbardziej gorzkiego zakazanego drzewa, a wygnanego nie zaprzestał razić na różny sposób zatrutymi pociskami, aby z drogi prawdy odciągając rodzaj ludzki, przekonać go do czczenia bałwanów, czyli do służenia stworzeniu, a nie Stwórcy; ponieważ przez te [bałwany] tych, których swoimi pułapkami zdołał usidlić, na karę wiecznego ognia mógł wraz z sobą spowodować skazanie. Lecz Bóg nasz, litościwy dla swojego stworzenia, kierując swoich świętych proroków, przez których światło przyszłego życia, a mianowicie nadejście Syna, Pana Boga i Zbawcy naszego Jezusa Chrystusa ogłaszał, wysłał tego samego jednorodzonego Syna swego i Słowo mądrości. Który, zstępując z niebios dla naszego zbawienia, zrodził się z Ducha Świętego i Maryi Dziewicy, [sprawił, że] Słowo stało się ciałem i zamieszkało wśród nas. Nie przestał być tym, czym był, lecz stał się tym, czym nie był — Bogiem doskonałym i człowiekiem doskonałym, jak Bóg cuda czyniąc i jak człowiek ludzkie znosząc cierpienia. Rozumiemy, zgodnie z tym, co naucza ojciec nasz Sylwester, najwyższy biskup, że jest prawdziwym człowiekiem i prawdziwym Bogiem, w żaden sposób nie wątpimy, że był prawdziwym Bogiem i prawdziwym człowiekiem; i że wybrawszy dwunastu apostołów, jaśniał cudami wobec nich oraz niezliczonych tłumów ludzkich. Wierzmy, że ten sam Pan, Jezus Chrystus wypełnił Prawo i Proroków, umęczony, ukrzyżowany, według Pisma trzeciego dnia zmartwychwstał, wzięty został do niebios i zasiada po prawicy Ojca, skąd przybędzie sądzić żywych i umarłych, a Jego królestwu nie będzie końca.

5. Taka jest bowiem nasza ortodoksyjna wiara, przez najświętszego ojca naszego Sylwestra, najwyższego biskupa nam wyłożona; dlatego napominamy wszystkich lud oraz różnych plemion narody, by trzymały się wiary, pielęgnowały ją i jej nauczały, i dostępowały łaski chrztu w imię Trójcy Świętej oraz pobożnym sercem czciły Pana Jezusa Chrystusa, Zbawcę naszego, który z Ojcem i Duchem Świętym żyje i panuje przez nieskończone wieki, czego najświętszy nasz ojciec Sylwester, papież powszechny, naucza.

6. Ten sam Pan Bóg nasz, ulitowawszy się nade mną, grzesznikiem, wysłał swoich świętych apostołów, aby nas nawiedzili, i napełnił nas światłem swojej chwały; i — ciesząc się — wyrwany z ciemności, osiągnąłem prawdziwe światło i poznanie prawdy. Albowiem gdy najcięższy trąd nieczystości opanował całe moje ciało, przybyli licznie lekarze i leczyli mnie, ale żaden nie sprawił, że odzyskałem

haec advenerunt sacerdotes Capitolii, dicentes mihi debere fontem fieri in Capitolio et compleri hunc innocentium infantum sanguine et calente in eo loto me posse mundari. Et secundum eorum dicta aggregatis plurimis innocentibus infantibus, dum vellent sacrilegi paganorum sacerdotes eos mactari et ex eorum sanguine fontem repleri, cernens serenitas nostra lacrimas matrum eorum, ilico exhorruí facinus, misertusque eis proprios illis restitui praecepimus filios, datisque vehiculis et donis concessis gaudentes ad propria relaxavimus.

7. Eadem igitur transacta die, nocturna nobis facta silentia, dum somni tempus advenisset, adsunt apostoli sanctus Petrus et Paulus dicentes mihi: „Quoniam flagitiis posuisti terminum et effusionem sanguinis innocentis horruisti, missi sumus a Christo domino deo nostro, dare tibi sanitatis recuperandae consilium. Audi ergo monita nostra et fac quodcumque indicamus tibi. Silvester episcopus civitatis Romae ad montem Seraptem persecutiones tuas fugiens in cavernis petrarum cum suis clericis latebram fovet. Hunc cum ad te adduxeris, ipse tibi piscinam pietatis ostendet, in qua dum te tertio merserit, omnis te valitudo ista deseret leprae. Quod dum factum fuerit, hanc vicissitudinem tuo salvatori compensa, ut omnes iussu tuo per totum orbem ecclesiae restaurentur, te autem ipsum in hac parte purifica, ut relicta omni superstitione idolorum deum vivum et verum, qui solus est et verus, adores et excolas, ut ad eius voluntatem adtingas.”

8. Exsurgens igitur a somno protinus iuxta id, quod a sanctis apostolis admonitus sum, peregi, advocatoque eodem praecipuo et almifico patre et illuminatore nostro Silvestrio universali papa, omnia a sanctis apostolis mihi praecepta edixi verba, percunctatique eum sumus, qui isti dii essent: Petrus et Paulus? Ille vero non eos deos debere dici, sed apostolos salvatoris nostri domini dei Iesu Christi. Et rursus interrogare coepimus eundem beatissimum papam, utrum istorum apostolorum imaginem expressam haberet, ut ex pictura disceremus hos esse, quos revelatio docuerat. Tunc isdem venerabilis pater imagines eorundem apostolorum per diaconem suum exhiberi praecepit. Quas dum aspicerem et eorum, quos in somno videram figuratos, in ipsis imaginibus cognovissem vultus, ingenti clamore coram omnibus satrapibus meis confessus sum eos esse, quos in somno videram.

9. Ad haec beatissimus isdem Silvester pater noster, urbis Romae episcopus, indixit nobis poenitentiae tempus intro palatium nostrum Lateranense in uno cubiculo in cilicio, ut omnia, quae a nobis impie [peracta atque] iniuste disposita fuerant, vigiliis, ieiuniis atque lacrimis et orationibus apud dominum deum nostrum Iesum Christum salvatorem impetraremus. Deinde per manus impositionem clericorum usque ad ipsum praesulem veni, ibique abrenuntians Satanae pompis et operibus eius vel universis idolis manufactis, credere me in deum patrem

zdrowie; wówczas przybyli kapłani Kapitolu i powiedzieli, że mam zbudować sadzawkę na Kapitolu i napełnić ją krwią niewiniątek, i grzejąc się w jej kąpeli, mogę zostać oczyszczony. I gdy, według ich wskazań, zgromadzono liczne niewinne niemowlęta, a bluźnierczy kapłani pogan chcieli je pozabijać i ich krwią wypełnić sadzawkę, Nasza Jasność zobaczyła łzy ich matek, natychmiast zbrodnia ta napełniła mnie zgrozą i, ulitowawszy się nad nimi, rozkazaliśmy im oddać ich synów; daliśmy im wozy i dary i pozwoliliśmy uradowanym powrócić do domów.

7. Gdy zaś minął ten dzień, nastąpiła nocna cisza i nadszedł czas snu, przybyli apostołowie święci Piotr i Paweł, mówiąc mi: „Ponieważ położyłeś kres plagom i wzdragałeś się przed rozlewem krwi niewiniątek, przysłani zostaliśmy przez Chrystusa Pana, Boga naszego z radą, jak masz odzyskać zdrowie. Wysłuchaj więc pouczeń naszych i uczyni, cokolwiek ci każemy. Sylwester, biskup miasta Rzymu, zbiegłszy przed twymi prześladowaniami na górę Serapte⁶, w jaskiniach skalnych ze swymi klerykami pozostaje w ukryciu. Gdy go do siebie sprowadzisz, wskaże ci sadzawkę pobożności, w której cię trzy razy zanurzy, a wtedy cała moc trądu cię opuści. Co gdy się stanie, odpląć wzajemnością Zbawicielowi twemu; niech na twój rozkaz na całym świecie wszystkie zostaną odbudowane kościoły; siebie zaś samego w ten sposób oczyść, że porzucisz wszelki zabobon bożków i będziesz adorował i czcił Boga żywego i prawdziwego, który jedyny jest i prawdziwy, abyś zadość czynił Jego woli.

8. Gdy się przebudziłem, bezzwłocznie więc uczyniłem to, co mi polecili święci apostołowie, i przywoławszy tegoż znakomitego i zsyłającego błogosławieństwo ojca i oświeciciela naszego Sylwestra, papieża powszechnego, powtórzyłem mu wszystkie słowa przekazane mi przez świętych apostołów i zapytałem go, kim są ci bogowie Piotr i Paweł. On zaś powiedział, że nie powinno się ich nazywać bogami, lecz apostołami Zbawiciela naszego i Pana, Boga, Jezusa Chrystusa. I znowu zaczęliśmy pytać tego samego najświętszego papieża, czy ma wyraźny wizerunek, abyśmy z obrazu mogli się przekonać, czy to oni byli, których objawienie pokazało. Wówczas tenże czcigodny ojciec nakazał diakonowi przedstawić wizerunki tychże apostołów. Gdy tylko je zobaczyłem i tych, których postaci we śnie widziałem, w tychże wizerunkach rozpoznałem oblicza, z wielkim krzykiem, wobec wszystkich moich satrapów, wyznałem, że to ci są, których widziałem we śnie.

9. Na to tenże nasz ojciec najświętszy Sylwester, miasta Rzymu biskup, wyznał mi czas pokuty, w moim Pałacu Laterańskim, w jednej komnacie, we włosienicy, abym za wszystko, co bezbożnie uczyniłem i niesprawiedliwie nakazałem, czuwaniami, postami oraz łzami i modlitwami przed Panem Bogiem naszym Jezusem Chrystusem, Zbawicielem uprosił odpuszczenie. Następnie, po przyłożeniu rąk przez kapłanów, przybyłem do niego samego, i tam, wyrzekając się przepychu

⁶ Góra Soracte (Soracte), ok. 40 km na północny wschód od Rzymu.

omnipotentem, factorem caeli et terrae, visibilium et invisibilium, et in Iesum Christum, filium eius unicum, dominum nostrum, qui natus est de spiritu sancto et Maria Virgine, spontanea voluntate coram omni populo professus sum; benedictoque fonte illic me trina mersione unda salutis purificavit. Ibi enim, me posito in fontis gremio, manu de caelo me contingente propriis vidi oculis; de qua mundus exurgens, ab omni me leprae squalore mundatum agnoscite. Levatoque me de venerabili fonte, indutus vestibus candidis, septemformis sancti spiritus in me consignatione adhibuit beati chrismatis unctionem et vexillum sanctae Crucis in mea fronte linivit dicens: „Signat te deus sigillo fidei suae in nomine patris et filii et spiritus sancti in consignatione fidei”. Cunctus clerus respondit: „Amen”. Adiecit praesul: „Pax tibi”.

10. Prima itaque die post perceptum sacri baptismatis mysterium et post curationem corporis mei a leprae squalore agnovi, non esse alium deum nisi patrem et filium et spiritum sanctum, quem beatissimus Silvester papa praedicat, trinitatem in unitate, unitatem in trinitate. Nam omnes dii gentium, quos usque hactenus colui, daemonia, opera hominum manufacta comprobantur etenim, quantam potestatem isdem salvator noster suo apostolo beato Petro contulerit in caelo ac terra, lucidissime nobis isdem venerabilis pater edixit, dum fidelem eum in sua interrogatione inveniens ait: „Tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo ecclesiam meam, et portae inferi non praevalent adversus eam”. Advertite potentes et aurem cordis intendite, quid bonus magister et dominus suo discipulo adiunxit inquit: „Et tibi dabo claves regni caelorum; quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in caelis, et quodcumque solveris super terram, erit solutum et in caelis”. Mirum est hoc valde et gloriosum, in terra ligare et solvere et in caelo ligatum et solutum esse.

11. Et dum haec praedicante beato Silvestrio agnoscerem et beneficiis ipsius beati Petri integre me sanitati comperi restitutum, utile iudicavimus una cum omnibus nostris satrapibus et universo senatu, optimatibus etiam et cuncto populo Romano, gloriae imperii nostri subiacenti, ut, sicut in terris vicarius filii dei esse videtur constitutus, etiam et pontifices, qui ipsius principis apostolorum gerunt vices, principatus potestatem amplius, quam terrena imperialis nostrae serenitatis mansuetudo habere videtur concessam, a nobis nostroque imperio obtineant; eligentes nobis ipsum principem apostolorum vel eius vicarios firmos apud deum adesse patronos. Et sicut nostra est terrena imperialis potentia, eius sacrosanctam Romanam ecclesiam decrevimus veneranter honorare et amplius, quam nostrum imperium et

Szatana i dzieł jego, i wszelkich bożków rękami uczynionych, dobrowolnie wyznałem wobec całego ludu, że wierzę w Boga, Ojca wszechmogącego, twórcę nieba i ziemi, [rzeczy] widzialnych i niewidzialnych, i w Jezusa Chrystusa, Syna Jego jedynego, Pana naszego, który zrodził się z Ducha Świętego i Maryi Dziewicy; [papież] pobłogosławiwszy chrzcielnicę, oczyścił mnie trzykrotnym zanurzeniem w fali zbawienia. Tam więc, stojąc pośrodku chrzcielnicy, zobaczyłem na własne oczy rękę z nieba mnie dotykającą; wiedząc, że podnosząc się z owego źródła, z wszelkiej nieczystości trądu zostałem oczyszczony. I podniósłszy mnie z czcigodnej chrzcielnicy, ubranego w białe szaty, udzielił znaku po siedmiokroć Świętego Ducha, namaścił świętym krzyżmem i znak świętego krzyża uczynił olejem świętym na moim czole, mówiąc: „Naznacza cię Bóg pieczęcią Jego wiary w imię Ojca i Syna, i Ducha Świętego, na znak wiary”. Wszystek kler odpowiedział: „Amen”. Biskup dodał: „Pokój tobie”.

10. Pierwszego dnia po otrzymaniu misterium chrztu świętego i po wyleczeniu ciała mego z nieczystości trądu dowiedziałem się, że nie ma innego boga jak Ojciec i Syn, i Duch Święty, o którym naucza najświętszy papież Sylwester: Trójca w jedności, jedność w Trójcy. Albowiem wszyscy bogowie pogan, których dotąd czciłem, jak zostało dowiedzione, to demony, dzieła rąk ludzkich; ten sam czcigodny ojciec wyjaśnił, jaką moc w niebie i na ziemi dał swemu apostołowi, świętemu Piotrowi, tenże nasz Zbawiciel, gdy wypytawszy go i znalazłszy wiernym sobie, powiedział: „Ty jesteś Piotr [czyli Skała], i na tej Skale zbuduję Kościół mój, a bramy piekielne go nie przemogą”⁷. Nakłońcie ucho waszych serc, potężni, i słuchajcie, co jeszcze powiedział dobry Nauczyciel i Pan swemu uczniowi: „I tobie dam klucze królestwa niebieskiego; cokolwiek zwiążesz na ziemi, będzie związane w niebie, a co rozwiążesz na ziemi, będzie rozwiązane w niebie”⁸. Cudowne to bardzo i chwalebne na ziemi wiązać i rozwiązywać, aby w niebie było związane i rozwiązane.

11. I kiedy dzięki nauczaniu św. Sylwestra poznałem [to wszystko], i dowiedziałem się, że dzięki dobrodziejstwom św. Piotra całkowicie odzyskałem zdrowie — wybierając nam tegoż księcia apostołów oraz jego wikariuszy na potężnych patronów, którzy będą nas wspierać przed Bogiem — wraz z satrapami moimi i całym senatem, i możnymi, a także całym ludem rzymskim, poddanym chwale naszej władzy imperialnej, uznaliśmy za pożyteczne, by, tak jak na ziemi został ustanowiony zastępca Syna Bożego, także i papież, którzy zastępują tegoż księcia apostołów, mieli nadaną od nas i naszej władzy cesarskiej większą moc władzy niż ta, która, jak się wydaje, jest im nadana przez ziemską łaskę Naszej Cesarskiej Jasności. Ogłaszamy więc, udzielając jej moc i chwałę godności oraz siłę

⁷ Mt 16,18.

⁸ Mt 16,19.

terrenum thronum sedem sacratissimam beati Petri gloriose exaltari, tribuentes ei potestatem et gloriae dignitatem atque vigorem et honorificentiam imperialem.

12. Atque decernentes sancimus, ut principatum teneat tam super quattuor praecipuas sedes Antiochenam, Alexandrinam, Constantinopolitanam et Hierosolymitanam, quamque etiam super omnes in universo orbe terrarum dei ecclesias; et pontifex, qui pro tempore ipsius sacrosanctae Romanae ecclesiae extiterit, celsior et princeps cunctis sacerdotibus totius mundi existat et eius iudicio, quaeque ad cultum dei vel fidei Christianorum stabilitate procuranda fuerint, disponantur. Iustum quippe est, ut ibi lex sancta caput teneat principatus, ubi sanctarum legum institutor, salvator noster, beatum Petrum apostolatus obtinere praecepit cathedram, ubi et crucis patibulum sustinens beatae mortis sumpsit poculum sui que magistri et domini imitator apparuit, et ibi gentes pro Christi nominis confessione colla flectant, ubi eorum doctor beatus Paulus apostolus pro Christo extenso collo martyrio coronatus est; illic usque in finem quaerant doctorem, ubi sanctum doctoris quiescit corpus, et ibi proni ac humiliati caelestis regis, dei salvatoris nostri Iesu Christi, famulentur officio, ubi superbi terreni regis serviebant imperio.

13. Interea nosse volumus omnem populum universarum gentium ac nationum per totum orbem terrarum, construxisse nos intro palatium nostrum Lateranense eidem salvatori nostro domino deo Iesu Christo ecclesiam a fundamentis cum baptisterio, et duodecim nos sciatis de eius fundamentis secundum numerum duodecim apostolorum cophinos terra onustatos propriis asportasse humeris; quam sacrosanctam ecclesiam caput et verticem omnium ecclesiarum in universo orbe terrarum dici, coli, venerari ac praedicari sancimus, sicut per alia nostra imperialia decreta statuimus. Construximus itaque et ecclesias beatorum Petri et Pauli, principum apostolorum, quas auro et argento locupletavimus, ubi et sacratissima eorum corpora cum magno honore recondentes, thecas ipsorum ex electro, cui nulla fortitudo praevalet elementorum, construximus et crucem ex auro purissimo et gemmis pretiosis per singulas eorum thecas posuimus et clavis aureis confiximus, quibus pro concinnatione luminariorum possessionum praedia contulimus, et rebus diversis eas ditavimus, et per nostras imperialium iussionum sacras tam in oriente quam in occidente vel etiam septentrionali et meridiana plaga, videlicet in Iudaea, Graecia, Asia, Thracia, Africa et Italia vel diversis insulis nostram largitatem eis concessimus, ea prorsus ratione, ut per manus beatissimi patris nostri Silvestrii pontificis successorumque eius omnia disponantur.

i cesarskie dostojęństwo, na ile jest to w mocy naszej władzy imperialnej, że jego najświętszy Kościół rzymski ma być z czcią honorowany i bardziej jeszcze niż nasza władza cesarska i ziemski tron, najświętsza siedziba św. Piotra ma być chwalebnie wywyższona.

12. I rozstrzygając, ustanawiamy, że [papież] ma mieć władzę zarówno nad czterema głównymi siedzibami biskupimi: antiocheńską, aleksandryjską, konstantynopolitańską i jerozolimską, jak i nad wszystkimi na świecie kościołami bożymi. I [zarządzamy], że ten, który w danym czasie będzie biskupem tegoż Kościoła rzymskiego, ma być wywyższony nad wszystkich kapłanów całego świata i być ich zwierzchnikiem, i wszystko, co się tyczy kultu Boga lub stałości wiary chrześcijańskiej, według jego sądu ma być rozstrzygane. Zaiste sprawiedliwe jest, aby tam prawo święte miało swą główną siedzibę, gdzie świętych praw stanowiciel, Zbawca nasz, nakazał św. Piotrowi sprawować katedrę apostołatu i gdzie [ów], krzyża mękę cierpiąc, błogo przyjął puchar śmierci i okazał się naśladowcą swego Nauczyciela i Pana. I tam niech narody zginają karki przed wyznaniem imienia Chrystusa, gdzie ich nauczyciel św. Paweł apostoł, wyciągnąwszy szyję, za Chrystusa ukoronowany został męczeństwem; tamże, aż do końca świata niech szukają nauczyciela, gdzie świętego nauczyciela spoczywa ciało, i tam, schyleni i pokorni, niech pełnią służbę u niebieskiego króla, Boga Zbawiciela naszego Jezusa Chrystusa, gdzie pyszni królowie ziemscy służyli cesarstwu.

13. Tymczasem również życzymy sobie, aby cały lud wszystkich pokoleń i narodów na całej ziemi wiedział, że w naszym Pałacu Laterańskim od fundamentów zbudowaliśmy Zbawicielowi naszemu kościół z baptysterium, i niech wiedzą, że my spod jego fundamentów według liczby dwunastu apostołów dwanaście koszy wypełnionych ziemią na własnych barkach wynieśliśmy. Który to najświętszy kościół nakazujemy nazywać głową i zwieńczeniem wszystkich kościołów na całym świecie, czcić go, wielbić i o nim nauczać, jak to ustanowiliśmy w innych naszych dekretach imperialnych. Zbudowaliśmy także kościoły książąt apostołów, Piotra i Pawła, które złotem i srebrem uposażyliśmy, gdzie i najświętsze ich ciała z wielką czcią są złożone, a grobowce ich zbudowaliśmy z elektrum, którego żadna siła natury nie zmoże. I złożyliśmy krzyż z najczystszej złota i drogocenne perły na każdym z ich nagrobków, i gwoździami złotymi przytwierdziliśmy. Które to kościoły, aby w nich palono świece, uposażyliśmy własnością dóbr ziemskich i różnymi rzeczami wzbogaciliśmy, i nakazami naszych imperialnych listów, wedle naszej szczodroblewości, nadaliśmy im [dobra] zarówno na wschodzie, jak i na zachodzie, jak również w północnych i południowych krajach, mianowicie w Judei, Grecji, Azji, Tracji, Afryce i Italii, także na różnych wyspach, z tego właśnie powodu, aby wszystkie były do dyspozycji najświętszego ojca naszego Sylwestra i jego następców.

14. Gaudeat enim una nobiscum omnis populus et gentium nationes in universo orbe terrarum; exhortantes omnes, ut deo nostro et salvatori Iesu Christo immensas una nobiscum referatis grates, quoniam ipse deus in caelis desuper et in terra deorsum, qui nos per suos sanctos visitans apostolos sanctum baptismatis sacramentum percipere et corporis sanitatem dignos effecit. Pro quo concedimus ipsis sanctis apostolis, dominis meis, beatissimis Petro et Paulo et per eos etiam beato Silvestrio patri nostro, summo pontifici et universali urbis Romae papae, et omnibus eius successoribus pontificibus, qui usque in finem mundi in sede beati Petri erunt sessuri atque de praesenti contradimus palatium imperii nostri Lateranense, quod omnibus in toto orbe terrarum praefertur atque praecellet palatiis, deinde diademam videlicet coronam capitis nostri simulque frygium nec non et superhumera, videlicet lorum, qui imperiale circumdare assolet collum, verum etiam et clamidem purpuream atque tunicam coccineam et omnia imperialia indumenta seu et dignitatem imperialium praesidentium equitum, conferentes etiam et imperialia scepra simulque et conta atque signa, banda etiam et diversa ornamenta imperialia et omnem processionem imperialis culminis et gloriam potestatis nostrae.

15. Viris enim reverentissimis, clericis diversis ordinibus eidem sacrosanctae Romanae ecclesiae servientibus illud culmen, singularitatem, potentiam et praecellentiam habere sancimus, cuius amplissimus noster senatus videtur gloria adornari, id est patricios atque consules effici, nec non et ceteris dignitatibus imperialibus eos promulgantes decorari; et sicut imperialis militia, ita et clerum sacrosanctae Romanae ecclesiae ornari decernimus; et quemadmodum imperialis potentia officiis diversis, cubiculariorum nempe et ostiariorum atque omnium excubiorum ornatu decoratur, ita et sanctam Romanam ecclesiam decorari volumus; et ut amplissime pontificalis decus praefulgeat, decernimus et hoc, ut clerici eiusdem sanctae Romanae ecclesiae mappulis ex lintheaminibus, id est candidissimo colore, eorum decorari equos et ita equitari, et sicut noster senatus calciamenta uti cum udonibus, id est candido lintheamine illustrari: ut sicut caelestia ita et terrena ad laudem dei decorentur; prae omnibus autem licentiam tribuentes ipso sanctissimo patri nostro Silvestrio, urbis Romae episcopo et papae, et omnibus, qui post eum in successum et perpetuis temporibus advenerint, beatissimis pontificibus, pro honore et gloria Christi dei nostri in eadem magna dei catholica et apostolica ecclesia, ex nostra synclitu quem placatus proprio consilio clericare voluerit et in numero religiosorum clericorum connumerare, nullum ex omnibus praesumentem superbe agere.

14. Niech się więc cieszy razem z nami cały lud i plemiona narodów na całym kręgu ziemskim; zachęcamy wszystkich, abyście Bogu naszemu i Zbawcy, Jezusowi Chrystusowi niezmierzone razem z nami dzięki składali, ponieważ ten sam Bogiem [jest] na niebiosach w górze i poniżej na ziemi, który nawiedzając nas przez swoich świętych apostołów, uczynił nas godnymi przyjęcia świętego sakramentu chrztu i [odzyskania] zdrowia cielesnego. Za co nadaliśmy i obecnie przekazujemy świętym apostołom, panom moim, najświętszym Piotrowi i Pawłowi, i przez nich również św. Sylwestrowi, ojcu naszemu, najwyższemu biskupowi i powszechnemu miasta Rzymu papieżowi, i wszystkim jego następcom biskupom, którzy do końca świata będą zasiadać na stolcu Piotrowym, nasz cesarski Pałac Laterański, który wszystkim na świecie pałacom przewodzi i nad wszystkimi góruje, następnie diadem, a mianowicie koronę z głowy naszej i jednocześnie *frigium*⁹, a także *superhumerales*¹⁰, to znaczy *lorum*¹¹, który cesarską szyję zwykł okalać, również chlamidę purpurową i tunikę szkarłatną, i wszystkie szaty cesarskie, oraz godność dowodzącego konnicy cesarskiej; przekazujemy też i imperialne berła, równocześnie i włócznie, i znaki, chorągwie, a także różne ozdoby cesarskie i wszelkie wywyższenie imperialnego szczytu i chwałę potęgi naszej.

15. Rozkazujemy, aby najczcigodniejsi mężowie, duchowni różnych stopni, służący temuż najświętszemu Kościołowi rzymskiemu, cieszyli się owym wywyższeniem, wyjątkowością i władzą, które ozdabiają chwałą najwspanialszy nasz senat, to jest stali się patrycjuszami oraz konsulami, a także [obwieszczamy], że zostali ogłoszeni ozdobionymi wszystkimi dostojenstwami cesarskimi; i zarządzamy, by kler przenaświętszego Kościoła rzymskiego był wyróżniony tak jak żołnierze cesarscy; i tak jak władza cesarska jest uświetniona wspaniałością różnych służących, mianowicie pokojowców i odźwiernych, oraz wszelakich strażników, tak samo chcemy święty rzymski Kościół ozdobić; i aby bardziej błyszczał splendor biskupi, zarządzamy i to, że duchowni tegoż świętego Kościoła rzymskiego mają ozdobić swe konie chustami z płótna w najbielszym kolorze, i tak mają jeździć, i tak jak nasz senat używać obuwia z pończochami, to jest wyróżniać się białym płótnem — aby tak jak sprawy niebiańskie, tak i ziemskie odznaczały się na chwałę Bożą; przede wszystkim zaś my nadajemy prawo świętemu naszemu ojcu Sylwestrowi, biskupowi rzymskiemu i papieżowi, i wszystkim świątobliwym papieżom, którzy po nim po wiek wieków obejmą sukcesję, ku czci i chwale Chrystusa, Boga naszego w tymże wielkim Bożym katolickim i apostołskim Kościele, z naszego senatu, kogo by zechciał zgodnie z własną decyzją przyjąć do duchowieństwa i zaliczyć do stanu mniszego, by nikt ze wszystkich nie ośmielał się zachować butnie.

⁹ Chodzi tu o tiarę, czyli koronę papieską.

¹⁰ Dost.: naramiennik; ozdobny pas na barki.

¹¹ Taśma albo szarfa.

16. Decrevimus itaque et hoc, ut isdem venerabilis pater noster Silvester, summus pontifex, vel omnes eius successores pontifices diademam videlicet coronam, quam ex capite nostro illi concessimus, ex auro purissimo et gemmis pretiosis uti debeant et eorum capite ad laudem dei pro honore beati Petri gestare; ipse vero sanctissimus papa super coronam clericatus, quam gerit ad gloriam beati Petri, omnino ipsam ex auro non est passus uti coronam, frygium vero candido nitore splendidam resurrectionem dominicam designans eius sacratissimo vertici manibus nostris posuimus, et tenentes frenum equi ipsius pro reverentia beati Petri stratoris officium illi exhibuimus; statuentes, eundem frygium omnes eius successores pontifices singulariter uti in processionibus ad imitationem imperii nostri.

17. Unde ut non pontificalis apex vilescat, sed magis amplius quam terreni imperii dignitas et gloriae potentia decoretur, ecce tam palatium nostrum, ut praelatum est, quamque Romae urbis et omnes Italias seu occidentalium regionum provincias, loca et civitates saepefato beatissimo pontifici, patri nostro Silvestrio, universali papae, contradentes atque relinquentes eius vel successorum ipsius pontificum potestati et ditioni firma imperiali censura per hanc nostram divalem sacram et pragmaticum constitutum decernimus disponenda atque iuri sanctae Romanae ecclesiae concedimus permanenda.

18. Unde congruum prospeximus, nostrum imperium et regni potestatem orientalibus transferri ac transmutari regionibus et in Byzantiae provincia in optimo loco nomini nostro civitatem aedificari et nostrum illic constitui imperium; quoniam, ubi principatus sacerdotum et christianae religionis caput ab imperatore caelesti constitutum est, iustum non est, ut illic imperator terrenus habeat potestatem.

19. Haec vero omnia, quas per hanc nostram imperialem sacram et per alia divalia decreta statuimus atque confirmavimus, usque in finem mundi illibata et inconcussa permanenda decernimus; unde coram deo vivo, qui nos regnare praecepit, et coram terribili eius iudicio obtestamus per hoc nostrum imperialem constitutum omnes nostros successores imperatores vel cunctos optimates, satrapes etiam, amplissimum senatum et universum populum in toto orbe terrarum nunc et in posterum cunctis retro temporibus imperio nostro subiacenti, nulli eorum quoquo modo licere, haec, quae a nobis imperiali sanctione sacrosanctae Romanae ecclesiae vel eius omnibus pontificibus concessa sunt, refragare aut confringere vel in quoquam convelli. Si quis autem, quod non credimus, in hoc temerator aut contemptor extiterit, aeternis condemnationibus subiaceat innodatus, et sanctos dei principes apostolorum Petrum et Paulum sibi in praesenti et futura vita sentiat

16. Zarządziliśmy również i to, że ten sam czcigodny ojciec nasz Sylwester, najwyższy biskup, i wszyscy jego następcy biskupi, na chwałę Bożą [oraz] ku czci św. Piotra, powinni używać i nosić na głowach diadem, czyli koronę z najczystszego złota i drogocennych klejnotów, którą z głowy naszej jemu przekazaliśmy; jednak ów przenieśliśmy papież na koronie księżej, którą nosi na chwałę św. Piotra, zgoła nie ścierpiał używać tej korony ze złota, dlatego lśniąca bielą *frigium* symbolizujące wspaniałe zmartwychwstanie Pańskie, na jego najświętszą głowę naszymi rękami nałożyliśmy, i trzymając uzdę jego konia ze względu na cześć, jaką okazujemy św. Piotrowi, wykonaliśmy posługę masztalerza; stanowiąc, że to samo *frigium* wszyscy jego następcy biskupi, na podobieństwo naszej władzy, jako jedyni mają używać w procesjach.

17. Stąd — aby znaczenie najwyższego biskupstwa się nie umniejszało, lecz jeszcze bardziej było usławione niż godność ziemskiej władzy i moc jej chwały — oto zarówno pałac nasz, co już było tu powiedziane, jak pałace miasta Rzymu i wszystkie Italie, czyli prowincje krajów zachodnich, miejsca i miasta, wspomnianemu już tu nieraz najświętszemu biskupowi, ojcu naszemu Sylwestrowi, powszechnemu papieżowi, przekazując i pozostawiając w mocy jego lub jego następców biskupów, w ich panowaniu i władzy, prawomocnym cesarskim postanowieniem, poprzez niniejsze nasze boskie rozporządzenie i edykt pragmatyczny zarządzamy i na trwałe do dyspozycji oraz pod prawo Kościoła rzymskiego oddajemy.

18. Stąd uznaliśmy za właściwe przenieść i przemienić nasze cesarstwo i moc królestwa do krajów wschodnich i w prowincji Bizancjum, w najlepszym miejscu wybudować miasto naszego imienia, i tam ustanowić nasze cesarstwo; ponieważ nie jest sprawiedliwe, aby tam, gdzie przez cesarza niebieskiego jest ustanowiona władza kapłańska i zwierzchność religii chrześcijańskiej, cesarz ziemski dzierżył władzę.

19. Nakazujemy, by to wszystko, co przez ten nasz święty cesarski dekret i inne boskie dekrety ustanowiliśmy i potwierdziliśmy, trwało aż do końca świata nieuszczerplone i niewzruszone. Stąd wobec Boga żywego, który nam rozkazał królować, oraz wobec strasliwego Jego sądu zaświadczamy tym naszym imperialnym rozporządzeniem, że wszyscy nasi następcy cesarze, a także wszyscy dostojnicy oraz satrapowie, najwyższy senat i cały lud na całym świecie, teraz i we wszystkich przyszłych czasach podlegający naszej władzy — nikt spośród nich! — w żaden sposób nie mają się domagać, odbierać lub naruszać, albo w czymkolwiek uszczuplać tego, co przez nas imperialnym postanowieniem przenieśliśmy rzymskiemu Kościołowi oraz wszystkim jego biskupom zostało nadane. Jeżeli zaś — w co nie wierzymy — znajdzie się przestępca lub buntownik, karze wiecznego potępienia niech podlega i niech pozna jako przeciwników w tym i przyszłym życiu świętych

contrarios, atque in inferno inferiori concrematus, cum diabolo et omnibus deficiat impiis.

20. Huius vero imperialis decreti nostri paginam propriis manibus roborantes super venerandum corpus beati Petri, principis apostolorum, posuimus, ibique eidem dei apostolo spondentes, nos cuncta inviolabiliter conservare et nostris successoribus imperatoribus conservanda in mandatis relinqui, beatissimo patri nostro Silvestrio summo pontifici et universali papae eiusque per eum cunctis successoribus pontificibus, domino deo et salvatore nostro Iesu Christo annuente, tradidimus perenniter atque feliciter possidenda.

Et subscriptio imperialis: Divinitas vos conservet per multos annos, sanctissimi ac beatissimi patres. Datum Roma sub die tertio Kalendarum Aprilium, domno nostro Flavio Constantino augusto quater et Gallicano viris clarissimis consulibus.

Boga, książąt apostołów Piotra i Pawła, oraz w piekle najniższym niech zostanie spalony, i ginie wraz z diabłem i z wszystkimi bezbożnikami.

20. Tego zaś naszego cesarskiego dekretu kartę, własnymi rękami zatwierdzając, położyliśmy nad czcigodnym ciałem św. Piotra, księcia apostołów, tamże temu samemu apostołowi Boga ślubując, że wszystkiego nienaruszalnie przestrzegać będziemy i że naszym następcom cesarzom pozostawiliśmy nakaz przestrzegania [jej postanowień], przekazujemy w wieczyste i szczęśliwe posiadanie najświętszemu ojcu naszemu Sylwestrowi, najwyższemu kapłanowi i powszechnemu papieżowi, i poprzez niego wszystkim jego następcom biskupom, za zgodą Pana Boga i Zbawiciela naszego Jezusa Chrystusa.

I podpis cesarski: niech was zachowa Bóg przez długie lata, przenajświętsi i błogosławieni ojcowie. Dan w Rzymie, w trzecie kalendy kwietniowe¹², za konsulatu pana naszego Flawiusza Konstantyna augusta po raz czwarty i Gallicanusa, mężów sławnych¹³.

¹² 30 marca.

¹³ Datacja ta jest niespójna; Konstantyn Wielki sprawował konsulaturę czterokrotnie — w latach: 309, 312, 313 i 315 — za każdym razem pospołu z cesarzem Licyniuszem. W 318 r. konsulem był Owinius Gallicanus, lecz jego kolegą na urzędzie był Caesonius Bassus. W roku 330 konsulaturę przypadł Flawiuszowi Gallicanusowi (być może tożsamemu z Owiniuszem) i Aureliuszowi Waleriuszowi Tullianowi Symmachowi.